

Raport final: Protocolul educațional pentru dezvoltarea gândirii critice „CRITHINKEDU”

Gândirea critică este considerată a fi un obiectiv important pentru instituțiile de învățământ superior europene. Pentru a sprijini realizarea acestui obiectiv este propus un protocol educațional care a fost elaborat pornind de la concluziile și rezultatele proiectului CRITHINKEDU. Mai exact, a fost elaborat pe baza punctelor de vedere exprimate în literatura de specialitate, a noilor abordări din domeniu cercetate și a discuțiilor ample care au avut loc la nivelul echipei de proiect.

Acest raport propune Protocolul educațional pentru dezvoltarea gândirii critice „CRITHINKEDU” în instituțiile de învățământ superior europene.

Considerații privind protocolul educațional CRITHINKEDU

În introducerea la protocol se impun anumite considerații care relevă punctele forte și, în egală măsură, limitările prezentului protocol.

- a. Protocolul nu este un dat, ci este un construct realizat în condiții particulare de spațiu și timp. Orice schimbare intervenită în aceste condiții poate conduce la schimbări la nivelul elementelor și structurii protocolului.
- b. Protocolul este rezultatul unui proiect european în cadrul căruia un grup membrii ai comunității academice din instituții de învățământ superior din Europa (HEIs) și-au împărtășit propriile expertize.
- c. Protocolul este fundamental și general. În cadrul său sunt specificate elemente esențiale care pot ghida și promova dezvoltarea gândirii critice.
- d. În evaluarea și utilizarea protocolului, este necesar să fie luată în considerare semnificația specifică acordată gândirii critice în acest demers.
- e. Orice inițiativă de sprijinire a gândirii critice trebuie să fie una de calitate. Aceasta înseamnă că inițiativa trebuie să fie proiectată luând în considerare cea mai bună „evidență” posibilă. În același timp, se presupune că dezvoltarea gândirii critice rămâne consistentă cu principiile etice de mare valoare.

Un protocol educațional pentru dezvoltarea gândirii critice

Acest protocol educațional reflectă, pe de-o parte, o înțelegere operațională, condiționată istoric, a rezultatelor cercetărilor teoretice și empirice în domeniu și, pe de altă parte, experiențele actuale de dezvoltare a gândirii critice.

Protocolul educațional presupune două cerințe majore:

- 1) Dezvoltarea competențelor de gândire critică la studenți prin implicarea acestora, în mod explicit, în activități de învățare adecvate și
- 2) Dezvoltarea gândirii critice prin implicarea repetată în procese de gândire critică.

Protocolul educațional are trei părți: scopuri, condiții și măsuri de intervenție.

Scopuri

Gândirea critică trebuie să fie scop pentru educație. Numai așa poate fi sprijinită dezvoltarea ei.

Acest fapt se demonstrează:

- La nivel instituțional: Printr-o declarație expresă de recunoaștere a gândirii critice drept scop important ce ține de misiunea instituției și explicarea modului în care el poate fi realizat.
- La nivel de program de studiu: Printr-o prezentare expresă a gândirii critice drept scop important al programului de studiu și detalierea modului în care el poate fi realizat.
- La nivel de curs: Printr-o prezentare expresă a gândirii critice drept rezultat important al învățării și explicarea modului în care el poate fi realizat.

În cele menționate mai sus, prin „expres” se înțelege faptul că se oferă o clarificare explicită (prin referire la literatură de specialitate relevantă) a semnificației acordate termenului de gândire critică. Cu alte cuvinte, scopurile sunt explicite și transparente; ele pot fi identificate și înțelese de către toți cei implicați.

De asemenea, în cele menționate mai sus, prin „important” se înțelege faptul că neatingerea scopului reprezintă un eșec. La nivel instituțional, aceasta înseamnă că instituția nu poate fi acreditată decât dacă respectivul scop este realizat. La nivel de program de studiu, aceasta înseamnă că un student nu îl poate finaliza decât dacă respectivul scop este realizat. La nivel de curs, aceasta înseamnă că un student nu poate promova decât dacă demonstrează competențe de gândire critică. Cu alte cuvinte, considerarea gândirii critice drept un scop important implică faptul că aceasta este parte din procesele de examinare și evaluare. Dat fiind diferențele substanțiale de ordin conceptual și metodologic între domenii și discipline, este de așteptat ca modalitățile de prezentare a gândirii critice drept scop important la nivel de program de studiu/la nivel de curs să fie diferite de la un domeniu la altul și de la o disciplină la alta.

Condiții

La nivel de instituție, de program de studiu sau de curs, gândirea critică trebuie să fie, în mod continuu și congruent, permisă și posibil de manifestat.

„În mod continuu” înseamnă faptul că dezvoltarea gândirii critice nu este o operație singulară, de moment. Gândirea critică nu apare în mod automat și nici fără efort. Este nevoie de exercițiu continuu, de repetiții și de suport.

„În mod congruent” înseamnă faptul că toate acțiunile derulate pentru a dezvolta gândirea critică sunt aliniate către acest scop.

A permite manifestarea gândirii critice înseamnă faptul că nu vor exista consecințe negative la nivel de instituție, angajați sau studenți datorită faptului că se gândește critic. Mai exact, implică autonomia instituției, a angajaților și a studenților care sunt capabili să gândească pentru ei înșiși și să exprime cu voce tare ceea ce gândesc.

A face posibilă gândirea critică și manifestarea ei înseamnă asigurarea resurselor necesare pentru dezvoltarea ei sunt disponibile. Implică și faptul că studenții pot evolua într-un mediu adecvat conceput și în care li se acordă timpul necesar pentru dezvoltare. Mai implică și faptul că programele de studiu se pot derula în cadrul unei structuri transparente și deschise și că instituțiile pot funcționa în cadrul unei structuri legale clar definite.

Măsuri de intervenție

Cercetările conduc către ideea că dezvoltarea gândirii critice (de deprinderi, dispoziții sau combinații ale acestor două componente) implică patru categorii de măsuri de intervenție (oferire de modele, inducere, declarare, supraveghere). Pentru toate măsurile de intervenție, regula este aceea că intervenția se realizează gradual.

- Oferire de modele

Dezvoltarea gândirii critice este sprijinită atunci când instituția (prin structurile sale de management), programul de studiu (prin reprezentanții săi) și cursul (prin titularii săi) demonstrează ce înseamnă să gândești critic. Acesta se poate realiza în forme diferite.

- Inducere

Dezvoltarea gândirii critice este sprijinită prin inducerea gândirii critice. Aceasta implică interogare, adresare de întrebări deschise, stabilire de sarcini nestructurate, discutarea de probleme complexe, dezbateri de probleme reale, autentice. Ce anume este „indus” și în ce mod poate diferi în funcție de domeniu și disciplină.

- Declaraare

Dezvoltarea gândirii critice este sprijinită prin declararea sau explicitarea mizelor, strategiilor ce pot fi utilizate și a criteriilor care trebuie îndeplinite. Declarațiile pot fi atât verbale, cât și scrise. În ambele cazuri trebuie să fie explicite și specifice. Ce anume este „declarat” și în ce mod poate diferi în funcție de domeniu și disciplină.

- Supravegherea

Dezvoltarea gândirii critice este dificilă. Supravegherea poate contribui la creșterea probabilității de inițiere a unor acțiuni de sprijin să fie inițiată. Prin supraveghere sunt monitorizate eforturile permanente și activitățile, se oferă feedback referitor la respectivele eforturi și activități și se asigură menținerea acestora orientate către gândirea critică și dezvoltarea ei. În pofida diferențelor de conținut concret și forme dintre domenii și discipline, supravegherea presupune întotdeauna monitorizare, feed-back și orientare.

Grupul țintă și structura raportului

În principal, grupul țintă al acestui raport îl reprezintă angajații instituțiilor de învățământ superior responsabili de livrarea programelor de studii și cursuri universitare și postuniversitare. Conținutul raportului ar putea prezenta interes însă și pentru profesioniști din diferite alte domenii, pentru cercetători sau comunități cu preocupări referitoare la gândire în general și dezvoltarea și promovarea gândirii critice în special.

Raportul are drept grup țintă angajații instituțiilor de învățământ superior responsabili de livrarea programelor de studii și cursuri universitare și postuniversitare.

Structura raportului ar trebui să conducă spre o înțelegere mai profundă a protocolului educational prezentat în Capitolul 5. Natura unui protocol educational, ambițiile sale și, în egală măsură, pașii de dezvoltare sunt prezentate în Capitolul 1. Protocolul constă într-un număr de perspective teoretice și și presupuziții. Acestea sunt prezentate în Capitolul 2. Una dintre presupuziții este că gândirea critică poate fi dezvoltată dacă indivizii acționează într-un mediu adecvat,

respectiv adecvat proiectat. În Capitolul 3 se discută despre ce anume reprezintă acesta. O altă presupuziție se referă la domeniu - natura specifică a gândirii critice. În Capitolul 4 sunt prezentate diferite strategii și abordări de dezvoltare a deprinderilor și/sau dispozițiilor de gândire critică.

Structura raportului a fost gândită astfel încât secțiunile și capitolele raportului sunt de sine stătătoare iar cititorii se pot limita la lectura acelor părți care sunt de cel mai mare interes pentru ei..